

Sefa ÇELİKÖRS
Pınar Kür'ün Asılacak Kadın Romanıyla Kağızmanlı Hıfzı'nın Sefil Baykuş
Ağıtı Arasında Metinlerarasılık

Çelikörs, S. (2018). Pınar Kür'ün Asılacak Kadın Romanıyla Kağızmanlı Hıfzı'nın Sefil Baykuş Ağıtı Arasında Metinlerarasılık. *Uluslararası Folklor Akademi Dergisi*. Sayı:3, 47-62.

Makale Bilgisi / Article Info

Geliş / Recieved: 17.09.2018

Kabul / Accepted: 08.12.2018

Araştırma Makalesi/Research Article

PINAR KÜR'ÜN ASILACAK KADIN ROMANIYLA
KAĞIZMANLI HIFZI'NIN SEFİL BAYKUŞ AĞITI
ARASINDA METİNLERARASILIK

Sefa ÇELİKÖRS*

Öz

Metinlerarası ilişki, farklı eserlerdeki ortak paydanın alınması, doğrudan kullanılması ya da kahramanları değiştirilerek aynı olayın, başka karakterler üzerinden yaşatılmasına dayalı bir kuramdır. Bu kuramdan yararlanılarak oluşturulan eserlerden biri de Pınar Kür'ün Asılacak Kadın adlı eseridir. Roman metinlerarası ilişkiler yönünden irdelenebilecek türden bakış açılarına elverişlidir. Adı geçen eserde yazar, 19. yüzyıl halk şairlerinden biri olan Kağızmanlı Hıfzı'nın "Sefil Baykuş" ağıtından metinlerarası bağlamda faydalanmıştır. Söz konusu romanda Sefil Baykuş ağıtının trajedisi, romanın kahramanı Melek üzerinden aktarılır. Bu çalışmada Asılacak Kadın adlı roman, metinlerarasılık bağlamında incelenmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Asılacak Kadın, Sefil Baykuş, Metinlerarasılık.

* Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi, sefacelikors@gmail.com.

INTERTEXTUALITY BETWEEN PINAR KÜR'S WILL BE HANGED WOMAN NOVEL AND KAĞIZMANLI HIFZI'S MİSERABLE OWL

Abstract

Intertextual relationship, taking different common denominator in the works, replacing the direct use of the same events or heroes, is a theory based on the kept alive through other characters. One benefit of this theory is the work of works created from the original She later also to women. This novel are such that can be analyzed in terms of intertextual relations. Name the author of the work, which is one of the 19th century folk poet Kağızman Hıfzı's "Les Miserables Owl" has benefited from a lament intertextual context. Owl lament the tragedy of miserable novel, the hero of the novel are transmitted on an angel. This study will be examined in the context of intertextuality from the original novel to women.

Keywords: Will Be Hanged Woman, Miserable Owl, Intertextuality.

Giriş

Metinlerarasılık

*“Yeniliği ne olursa olsun, öyleyse bir
metin alıntı, alıntılarının bir karışımıdır.”
Jean Claude Vareille.*

Metinlerarasılık kavramı Julia Kristeva tarafından ortaya atılmıştır. Bu kavram bir ya da birkaç gösterge dizgesinin bir başkasıyla transpozisyonu yani yeniden konumlandırılması anlamına gelmektedir.¹ Metinlerarasılık Kubilay Aktulum'a göre yeniden yazma işlemidir. Öte yandan metinlerarası ilişki alıntı ve gönderge, gizli alıntı (aşırma), anıştırma, yansılama, alaya dönüştürüm ve öykünme gibi yöntemlerle kurulmaktadır.²

Metinlerarasılık, başka bir eserden bir olaya, yargıya; Julia Kristeva'nın bir sözüyle ifade etmek gerekirse “Bir göstergeler dizgesinin başka bir dizgeye geçişi” olarak tanımlanabilir. “Bir kültür ortamının içinde doğan metin, kendinden önceki metinlerin evreninde dolaştığı gibi kendisinden sonraki metinler için de -kısmen veya tamamen- bir malzeme mahiyetindedir. Örtülü veya açık göndermelerle metinler arasında yakınlık, benzerlik, karşıtlık, öykünme biçiminde değişik biçim ve boyutlarda ilişkinin kurulmasına aracılık eder.”³ Diğer bir deyişle metinlerarası ilişki, farklı eserlerdeki ortak paydanın alınması, doğrudan kullanılması ya da kahramanları değiştirilerek aynı olayın, başka karakterler üzerinden yaşatılmasına dayalı bir kuramdır. Çoğu yazarın kullandığı kural koyucu Tanrı, metindeki varlığını yitirmeye başlar ve ölür. Geriye ise çok sesli bir dil olan, metin kalır. Çok sesli dil, birçok metnin tek bir metinde yer almasının sonucudur.

“Metinlerarasılık, bir anlatım biçimi olarak ele alındığında, sadece postmodern kurgunun bir anlatım biçimi olarak kabul edilemez. Gerçekçi

¹ Victoria R. Holbrook, *Aşkın Okunmaz Kıyıları*, İletişim Yay., İst. 1998, s. 63-64.

² Bakınız: Kubilay Aktulum, “Metinlerarası İlişkiler”, Öteki Yay., Ankara, 1999.

³ Sevim Nilay Işıksalan, “Postmodern Öğreti ve Bir Postmodern Roman Çözümlemesi: Kara Kitap/ Orhan Pamuk”, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 2, 2007, s. 429.

edebiyat ve modern edebiyat da bu anlatım biçimini kullanmıştır. Onların metinlerarasılık ilkesini kullanım biçimi, daha çok kaynak ve köken araştırmalarına yönelik olmuştur. Postmodern yazarlar, metinlerarasılık ilkesini çok daha fonksiyonel ve ayırt edici işlevler için kullanmıştır. Böylece, çizgisel bir kurgu izleyen klasik yazı yazma biçimleri yeni bir anlayışla düzenlenmiştir.”⁴

Edebi metinlerin kaynağını besleyen; destanlar, şiirler, hikâyeler, sonrasında romanlar varlıklarını her daim sürdürmüşler; günümüzde de şiir, destan, hikâye ve romanlar, kurgu anlamında bazı metinlerin içinde, tek bir metin olarak çok sesli bir dile dönüştürülmüştür. Bu tür yapıtları oluşturmada da metinlerarasılığın katkısı yadsınamaz. “Metinlerarasılık, üstkurmaca bir türevidir. Yazma eyleminin odak noktaya yerleştiği üstkurmaca metinlerde, roman kişileri, sürekli metinler üretmektedir. Yazar, içbükey aynalarda olduğu gibi iç içe geçmiş metinleri sürekli kurgulamaktadır.”⁵ Yıldız Ecevit’in bu anlatısını göz önünde tutarsak, iç içe geçmiş metinlerin sürekli kurgu halinde olması, metinlerarası ilişkilerde alıntılama ve diğer yöntemlerle (kolaj, pastiş, vb.) mümkün olan bir durumdur. Bu tür metinlerde geçen, yapıtın özündeki ontolojik katmanlar ya da karakterlerindeki ilginç yanlar, bir başka metnin içerisinde gönderme yapıp konu edinilebilir.

“Önceleri, metinler, çoğunlukça tarihe, yazara, yazarın psikolojisine, ereklerine göre ele alınıyordu. Ancak sonradan söylemlerin iç içe geçtikleri, yapıtların üst üste gelerek birbirleriyle karıştıkları, her yazımsal metnin aslında “çoksesli” özellikte olduğu, metnin ve anlamın büyük ölçüde önceki metinlerden gelen kesitlerin iç içe geçmelerine bağlı olarak üretildiği savı ileri sürülerek yeni bir metin tanımı ve anlayışı ortaya konur.”⁶ Bu noktada William Shakespeare’in *Kral Lear* adlı eserindeki Kral Lear karakterinin kendinden sonraki metinlere kurgu bağlamında yol gösterdiği söylenebilir. Örneğin Turgenyev bu eserden yola çıkıp *Bozkırda Bir Kral Lear* adlı uzun bir öykü kaleme alır ve bu öyküsünde adından da anlaşıldığı üzere Shakespeare’in eserindeki karaktere benzer bir karakter kurgular.

⁴ Dilek Yalçın-Çelik, “Yeni Tarihselcilik Kuramı ve Türk Edebiyatında Postmodern Tarih Romanları”, Akçağ Yay., Ankara, 2005, s. 47.

⁵ Yıldız Ecevit, *Türk Romanında Postmodernist Açılımlar*, İletişim Yay., İstanbul, 2001, s. 110.

⁶ Kubilay Aktulum, “Metinlerarası İlişkiler”, Öteki Yay., Ankara, 1999, s.7.

Metinlerarasılık kuramında kullanılan kavramlardan birisi “Yansılama” (Parodi)’dir. Yansılama bir metnin biçimi ya da içeriği bakımından birtakım değiştirmelerin olduğu ve yeni bir metne uyarlandığı eserlerdir. Başka bir ifadeyle: “...Soylu bir metnin biçiminin sıradan bir konuya uyarlanmasıdır. Yazarların yansılama yöntemine başvurularındaki amaç, destansı söylemlerle alay etmektir.”⁷ Parodi *Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü*nde ise şu şekilde tanımlanmaktadır: “Bir edebiyat eserinin, gülünç bir şekilde, zekice ve doğan bir espri çerçevesinde taklit edilmesi. Başka bir deyişle, taklit etmek suretiyle meşhur bir eseri ve sanatkarını alaya alıp kusurlarını açığa vurarak komik duruma düşürmek; bir nevi onu olumsuz yönde eleştirmektir.”⁸

Metinlerarasılık yönteminde yer bulan bir başka kavram “alıntı”dır. Jacopsan, alıntıyı, “bir sözce içinde sözce, bir ileti, bir sözce üzerine sözce” olarak tanımlar. “Bu tür dış sözler söylemlerimizde geniş yer tutar. Başkalarını alıntılarız, geçmişte kendimize ait sözlerimizi alıntılarız, kimi deneyimlerimizi böylelikle öz-alıntılar biçiminde sunarız.”⁹ Alıntı metinlerarasılık kavramında en belirgin ve somut olan unsurdur. Çünkü bir başka metinden alınan alıntı, olduğu gibi aktarılır. Yazarlar kendi oluşturdukları metinlere bir başka metinde yer alan söz, diyalog, şiir, gibi unsurları olduğu gibi aktararak metinlerarası “alıntı” yapar.

“Gizli Alıntı” ise metinlerarasılık yönteminde kullanılan kavramlardan bir diğeridir. Bu konuda Kubilay Aktulum “Metinlerarası İlişkiler” adlı eserinde bu konuya şöyle değinmektedir: “Ayrıçlar ya da italik yazı ile belirtilen, metinlerarasının en açık ve en sık başvuru biçimi olan alıntının karşısına, kapalı metinlerarası diye anılabilecek “gizli alıntı”yı, bir başka deyişle, “aşırma”yı yerleştirebiliriz. Gerçekten de gizli alıntı, bir sözcenin ayrıçlar ya da italik yazı kullanılmadan, sözcenin geldiği yapıt ya da yazarın adı belirtilmeden yapılan alıntıdır.”¹⁰ “Gizli alıntı” yapınca okur, bu durumu anlamakta zorluk çekebilir. Bu kavram herhangi bir belirti ya da alıntının gösterilmeden yapılması durumundan kaynaklanır.

⁷ Tezer Özlü'nün Yaşamı, Yazınsal Kişiliği, Yapıtları ve Kurmaca Metinlerinde Cesare Pavese Etkisi, s. 22.

⁸ Turan Karataş, *Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü*, Sütun Yay., İstn, 2011, s. 465.

⁹ Metinlerarası İlişkiler, s. 94.

¹⁰ Metinlerarası İlişkiler, s. 103.

Bir diğer kavram ise “Anıştırma”dır. Anıştırma da metinlerarası ilişkilerde anlaşılması zor olan yöntemlerden bir diğeridir. Bunu ayırt etmek diğer unsurlara göre daha meşakkatlidir. Metinlerarasılığın çok kullanılan biçimlerinden birisi olan anıştırma, “...anıştırılan metin ile (yani gönderge metin, ancak kapalı bir gönderge), anıştırma yapan metin arasında bir “söyleşim”i işin içerisine sokar. Kavramın kavranması için, bir sözcük ile yansılarını gönderdiği bir başka sözcük arasında belli bir algılamayı zorunlu kılama unsuru vardır.”¹¹

Metinlerarasılıkta varlık bulan tekniklerden bir diğeri de Pastiş’tir. Pastiş, daha önce var olan bir metnin söylem özellikleri dikkate alınarak yeni bir roman meydana getirilirken; romanın üslubunun taklit edilmesidir. Metinlerarasılığın diğer kavramlarından birisi de Kolâj’dır. Kolâj, “kes yap” manasını taşır. Fotoğraf, gazete kâğıdı gibi nesnelere yapıştırılması, bazen de boya ile karıştırılarak uygulanan nesne üzerinde yeni bir resim yaratma tekniğidir.

Asılacak Kadın ve Sefil Baykuş Ağtı

Asılacak Kadın romanının ilk baskısı 1979 yılında yapılır. Kitap işlediği konu bakımından farklı tepkilere yol açtığı için bir müddet sonra mahkeme kararıyla yasaklanıp toplatılır; yasağın kaldırılmasıyla da tekrar raflardaki yerini alır. Sinemaya da aktarılan *Asılacak Kadın* romanı yıllar önce işlenen bir yalı cinayeti olayının haberi ile başlar:

*“Birkaç ay önce kamuoyunu haftalarca meşgul eden ve halk arasında ‘Yalı Cinayeti’ olarak adlandırılan dava dün sonuçlanmış ve sanıklardan Melek Ebruzade idama, suç ortağı Yalçın Özveren ise ömür boyu hapse mahkûm olmuşlardır.”*¹²

Asılacak Kadın Romanı üç bölümden meydana gelmektedir. İlk bölümde bir kadın düşmanı olan Hâkim, ikinci bölümde Melek, üçüncü bölümde ise Yalçın karakteri konuşmaktadır. Çalıştığı yalıda küçük yaşta, ev sahibi tarafından hayat kadınlığı yaptırılan Melek; ona âşık olan Yalçın’ın ev sahibini öldürmesiyle bütün suçun Melek’in üzerinde kalması ve Melek’in idama, Yalçın’ın ise müebbet hapse doğru giden öyküsü işlenmektedir. Eserde dikkat çeken bir husus vardır. Bu, Melek’in dilinden düşürmediği bir

¹¹ Metinlerarası İlişkiler, s. 108-109.

¹² Pınar Kür, *Asılacak Kadın*, Bilgi Yayınevi, İstanbul, 1979, s.7.

ağıtın varlığı ve okuyucunun ruhuna işleyen bir acının olması hususudur. Bu ağıt halk edebiyatının önemli şairlerinden birisi olan Kağızmanlı Hıfzı'ya (ö. 1918) ait bir şiirdir. Kağızmanlı Hıfzı, amcasının kızı olan Suna'nın mezarı başında *Sefil Baykuş* adlı bir ağıt yazmıştır. Daha sonra bestelenen bu ağıt, yukarıda da belirtildiği gibi Melek'in dilinden hiç düşmeyecektir. (Kağızmanlı Hıfzı çok genç yaşta Ermeniler tarafından şehit edilmiştir.)

Asılacak Kadın Romanında Sefil Baykuş Ağıtına Açık Gönderme

Açık göndermeler, metinlerarasılıkta en çok kullanılan yöntemlerden birisidir. Bu yöntemde, bir metnin içerisine; bir başka metinden alınan alıntılar yerleştirilir. Diğer metnin bazı bölümlerine açık bir şekilde göndermeler yapılır. “Bu biçimde yapılan göndermeler, okuru alıntı yapılan metne yönlendirdiği için daha zengin okumalar yapılmasına olanak sağlar.”¹³ Bu tür metinlerarasılıklar genellikle alıntılama yöntemiyle doğrudan yapılmaktadır. “...alıntı, yazarın kendi metnini biçem, konu, tema, imgesel ve simgesel anlatım gibi açılardan desteklemek için başvurduğu bir yöntemdir.”¹⁴

Asılacak Kadın romanı içerisinde devamlı *Sefil Baykuş* ağıtına açık bir şekilde göndermeler yapılır. Ağıt, roman içerisinde bir ses olarak manolya ağacının altında başkişinin benliğine çok ötelere seslenir. Bu ses, bütün olarak değil, parça parça, kahramanın çocukken dedesinden öğrendiği bir türküler olarak ara ara anımsanır. En başta kahraman bu sesin nereden geldiğinin merakıyla iç dünyasında oyalanır. Sesi düşündükçe, ağıtın dörtlükleri diline dolanır:

“te bebecikken ihtiyar hem söyler hem ağlar

Azad eyleseler uçamaz mısın

Kırılmış kolların kanadın hani.

Kim o ihtiyar bir türlü çıkaramam gözüm görmüyo aklım ermiyo surf gönlüm duyuyo...” (s.67). Ağıtı gönlüyle, vicdanıyla duyan başkişi, zaman zaman bu türküyü hatırlar ve sürekli geçmişe, dedesinin hayallerine sarılır:

“gitmiş beni üvey ağamın hayın anamın eline bırakıp gitmiş bilemen türküsünü duyarım ihtiyar çatlak sesini duyarım”. (s.113-114).

¹³ Tezer Özlü'nün Yaşamı, Yazınsal Kişiliği, Yapıtları ve Kurmaca Metinlerinde Cesare Pavese Etkisi, s.14.

¹⁴ Tezer Özlü'nün Yaşamı, Yazınsal Kişiliği, Yapıtları ve Kurmaca Metinlerinde Cesare Pavese Etkisi, s.18.

Roman kahramanı Melek, roman boyunca birçok kötü olayın etkisinde kalır. Hayat kadını sıfatını almasının yanında, cinayetle suçlanması kahramanın sonu olur. Dolayısıyla haksız yere asılacak olan kahraman, kendisine sahip çıkacak bir aile kimliğinden yoksundur. Bu noktada kahramanın sığınabileceği tek yer, onu ruh-beden çatışmasından uzakta tutan büyüü türküdür:

“... ihtiyar anlatır durur kim ki o ihtiyar

Kırık mı kanadın kolların hani

Yeller mi savurdu küllerin hani

Azad eyleseler

Kırık mı kanadın kolların

Küllerin

Yeller mi savurdu...

“nerde geliyo bu ses hep geliyo hep geliyo, içerimi yakıyo yaktığınan kavuruyo bu türkü çatlamaş bir erkek sesi iyicene kocalmış kim peki o ihtiyar sevmek sevmek dedikleri...

Küllerin hani küllerin hani

Kolların hani” (s.64).

Bu türkü henüz on beş yaşında ölen Suna adında bir genç kızın acısıyla söylenmiştir. Melek’te Suna gibi henüz on beş yaşlarındadır. Küçük yaşında erkeklerin cinsel objesi kimliğine dönüştürülmüş; yaşayan bir ölü haline getirilmiştir. Romandaki ses unsuru oldukça önemlidir. Ses; bir uyarılış, çağrılış, yenilenme, dikkat çekme, özellikle de maceraya davettir. Kendi içinden başka bir ben yaratma ya da ona bağlanıp onunla bütünleşme; tek bir benlik yaratmaktır. Romanda bir anda ötelere bir ses, bir ağıt metnin içinde yer bulur ve kahraman, sese doğru giderek geçmişine varır. Kağızmanlı Hıfzı’nın özelde *Sefil Baykuş* için kaleme aldığı bu türkü, simgesel düzeyde açmazda bulunan, varlık-yokluk ekseninde çarpınan kişi ya da varlıkların geneline seslenir. Pınar Kür’de Hıfzı’nın bu sesine romanında yabancı kalmaz, onun çağrısına Melek üzerinden cevap verir:

“...uzaktan bi türküdür gelir aklıma neyin nesidir bi doğru dürüst

toparlayamam işittiğim ses hep o ihtiyarın çatlamış sesi

“ecel tuzağını açamaz mısın

açıp da içinden kaçamaz mısın

ninni balam ninni kalma uykusuz

hem garip hem çıplak hem aç hem

susuz” (s.89).

Roman içerisinde açık bir alıntı şeklinde yer alan ağıt, sese göndermeler yapar. Bu açık göndermenin en temel amacı, şiirin trajedisiyle Melek'in ruh halinin benzerliğidir. Yazar metne en uygun alıntıyı şiirle göstermiştir. Çünkü başkişi Melek, ait olduğu yalıdan kaçamayan tutsak bir kadın konumundadır.

Yapıtlar Arası Gönderme Asılacak Kadın ve Sefil Baykuş

Yapıtlar arası göndermeler metinlerde sık kullanılan unsurlardan birisidir. Bu gönderme kurgusal metinler içinde, bir başka metne yapılan göndermelerden meydana gelir. Yapılan göndermelerde metnin ana konusunun korunması önemlidir. Çünkü amaç o metinden yola çıkarak, yeni bir edebi metin (ya da kurgu) oluşturmaktır. Muhlise Coşkun Ögeyik yapıtlar arası gönderme hususu hakkında şöyle demektedir:

“Eserler arası göndermeler, eserlerin ana kurguları kullanılarak, bir başka kurgu oluşturma ve güncelleme biçiminde de olabilir.”¹⁵

Asılacak Kadın adlı roman, söz konusu metnin ana konusuna sadık kalmış, şiirin ana teması olan ölüm duygusunu, henüz yaşarken ölen başkişi Melek'in benliğine yerleştirmiştir. Bu yerleştirilme bir çağrı niteliğinde hayat bulmuştur. Ana teması ölüm acısı olan *Sefil Baykuş* ağıtı, *Asılacak Kadın* romanında Melek'in kurtuluş sesi olur. Romanda olay örgüsü, dış dünyaya algılarını kapayarak kendi ben'ine yönelen kahramanın, ötelelerden gelen sesin ontolojik derinliğini anlamlandırma çabasıyla şekillenir. Bu ontolojik bağ, ölüm olgusuyla iç içedir. Ötelelerden gelen bu ses, Kağızmanlı Hıfzı'nın ağıt türünde yazdığı şiirle tek bir benliğe bürünür:

¹⁵ Muhlise Coşkun Ögeyik, *Metinlerarasılık ve Yazın Eğitimi*, Arı Yay., Ankara, 2008, s.56.

“ ...

Kaldırısam ayağa kalkamaz mısın

Ver bana tutayım ellerin hani

Ellerin haniellerinhaniellerinhaniellerin” (s.111).

Başıkişi Melek kaderi yazılmış şiirin özünü değiştirmez, ölüme, idama doğru gitse de şiirin sesinde ne bir azalma sözlerinde ne bir eksilme olur:

“Ben kendirden sallanırken bi başka eller kendiri boynuma geçirip sona ipi çekeriken ben ellerimi uzatıp da tutacak birini bulamaz iken de çağırarak türküsünü türküsünü duyacam herhal...”(s.115).

Romanın içine sinen bu acılı ağıt ya da anlatıcının ifadesiyle türkü, kahramanı kendisine çağırır ve ona yeni bir dünyanın eşiğine kadar eşlik eder. Kahramanın dilinden düşürmediği bu ağıt, bu melodi, Kars’ın Kağızman ilçesinde bir türkü ve ağıt olarak bilinir. Kağızmanlı Hıfzı’ya ait olan bu türkünün kaynağı, romanda açıkça belirtilmez ama okuyucuya sezdirilir:

“...türkü peşimi bırakmaz fikrimden hiç çıkmaz...”(s.114).

Romanda metforik işleve sahip olan ağıt, bir bakıma kurguyu üstlenici konumdadır. Ağıt kahramanın zihninde uyanan vicdanının sesidir. Kendi iç dünyasına, bilinçaltına inen kahraman, ruhsal yönden bir değişim-dönüşüm evresinin eşiğinde bulur kendisini. Burada ağıt kahramanın maceraya çağrılışının işlendiği bölüm olarak sezilir. Bu ağıt, hem romanda hem de şiirde arayış içinde bulunan kahramanların duygu dünyalarını şekillendiren ortak bir simgedir:

“O ihtiyar sade ağacın altında değil kimi geceler de gelir daha düşüme bile dalmadan kapar gözlerimi

Kaldırısam ayağa kalkamaz mısın

Ver bana tutayım ellerin hani

Ellerin hani

Ellerin hani...” (s.89).

“işte bi de bi ihtiyar varıdı kimdi ki o da nerelere gitti beni geride koyup sesi çatlak kucağı yumuşacıkdı sıcak bir türküdür çağırır hem söyler

hem ağlar kulağımdan gitmez gene de bi türlü doğrusunu bilemem.” (s.103-104.)

Romanda sesin işlevi yadsınamayacak derecede önemlidir. Kurguda insanın, iç dünyasına sığındığı vakit, yaşadığı birtakım olayların ruh ve bedenine uygun çağrışımı nasıl ortaya çıkardığıyla karşı karşıya kalırız. Yazar, varlığı bedeninde hayat bulmayan kahramana, bir ölüye yazılmış ağıt armağan etmiştir. Melek'in iç sesi bir bakıma bu armağana kulak verir:

“Dedem o benim öldü gitti lakin çağırıldığı türkü peşimi bırakmaz fikrimden hiç çıkmaz...” (s.114).

Kağızmanlı Hıfzı da genç yaşta ölen amcasının kızı Suna'nın mezarının başına gelerek, onun acısı ve ölümünün gerçekliği karşısında hissettiği duygularla bu ağıtı yakar. Şiiri yazan şair için bu ağıt acının paylaşımı olmuş; romanda ise bir oyalama evresi oluşturup olayı çıkmaza sürüklemiştir. Bu çıkmazın sonunda ölüme giden yolun görevinin ağıta yüklendiği görülür. Ağıtta, yalnızca ölen kişiye söyleyiş yönlendirilirken, romanda kahraman, kendi kendine yönlendirir. Üstelik bu sesteki diğer roman kahramanları mahrumdur. Yalnızca Melek bu çağrışımın sesini duymaktadır:

“Ben kendirden sallanırken bi başka eller kendiri boynuma geçirip sona ipi çekeriken ben ellerimi uzatıp da tutacak birini bulamaz iken de çağırarak türküsünü türküsünü duyacam herhal...” (s.115).

Melek, Hüsrev Bey'in eve getirdiği adam tarafından tecavüz uğradıktan sonra tamamen içine kapanır. Çünkü geri dönüp gidecek ya da sığınacak bir aile şefkatinden mahrumdur. Zamanla Melek her şeye itaat edip, susmayı tercih eden birisi olur. Düşmüş olduğu durum, onu kendi iç dünyasına kapatır ve zamanla bilinci ona ötelere bir ses getirir. Bu ses, kimse tarafından duyulmaz:

“...kim demişise bu türküyü türkü müdür nini midir hep uykuma dalmadan gelir kim demişise doğru demiş tam benim için demiş önüm dalım kapalı tanrım bilir ezelden kapalıymiş yerim yurdum gidecek yerim kalmamış ağacın altına uzanmış bu türküyü çözeceğim diye fikrimi yorar dururum.” (s.90).

Kahramanın ötelere gelen sesi, metinlerarasılığın alıntı yaparak gönderme yapması dışında, şiirin kaderini, romana uydurmuştur. Bu devrede

kadercilik kavramıyla karşı karşıya kalırız. Melek, kendi iç dünyasıyla çatışma içerisinde kalır. Kaderini; şiirin kaderi ile ölümsüz kılmak ister. Kahraman bu sese öylesine kapılmıştır ki, işlemediği cinayeti bile itiraf edememiş, o an bile itaat eden, kabullenen kölelik sıfatından kendini çekememiştir. Şiirin kadercilik katmanı; Ölen kişinin geri dönmeyeceği, aranacağı, acısının dinmeyeceği, mezarı başında ona acıyla haykıran seslerin var olacağı, sözleriyle kaldırmaya çalışan kişilerin olacağı ama ölünün asla geri dönemeyeceğidir. Melek'in iç sesi ona ötelere ağıt yakmaktadır. Döneceği bir aile şefkatinden mahrum olması, yoksul bir hayat sürmesi, zamanla asıl kendi benini unutturur ona. Çünkü gerçek Melek, cinselliğin kölesi olduktan sonra bir mezara düşmüş gibidir. O yüzden içinden gelen ses, mezar başında ona haykıran bir diğer benidir.

Burada yaşayan ve yaşamayan iki ölünün, okurun karşısına çıkarılması bir metinlerarasılık örneğidir. Romanda Kağızmanlı Hıfzı'dan, şiirin adından, türkünün ağıt olduğundan bahsedilmediği gibi ağıtı yakılan Suna'dan da romanda bahsedilmez. Yalnızca bir yerde türkü içinde adı geçer:

“Hüsrev bey takkesini entarisini giyiniş yatağına yattıktan sonra döşeyimde yakalar beni

Kocaldın mı on beş yılın sunası

Yok mudur takatin hallerin hani

Sen de deden gibi tez uyandı

Dedengibidedengibidedengibidedengibi” (s.114).

Ağıtta geçen “Deden gibi” ifadesi açıkça Melek üzerindeki baskıyı gösterir. Çünkü Melek bu türküyü dedesinden öğrenmiştir. Cinsel istismara uğradığı yaşı ise Suna'nın öldüğü yaşlardır.(Suna genç yaşta tutulduğu hastalıktan ölür.) Burada yapılan alıntı: Ölüme çağrışımdır. Romanın sonunda mahkeme Melek'i asmaya karar verir. Yani romanın sonunda Melek'in içindeki ses, asıl sahibine kavuşur. Çünkü Melek'in sonu da bir ağıta dönüşür:

“...kendiri boynuma geçirip sona ipi çekeriken ben ellerimi uzatıp da tutacak birini bulamaz iken de çağırarak türküsünü türküsünü duyucam herhal...” (s.115).

*“ak çarşaflar örttüler üstüne türküsü bitti lakin ömrüm kendirin
ucunda bitti bitecek o türkü bitmeyecek.”* (s.114).

Her iki metnin ortak noktası ise çaresizliktir. Şiir de kaybolan, öncesinde var olup daha sonra hiç derecesinde görülmeyen bir kişi aranır. Romanda ise bu durum aynı gibidir. Melek, cinsel istismardan sonra elleri, kolları, dilleri bağlanan bir ölüye döner. Yani içsel âleminden, ölü bedenine seslenir. Başkışı, roman boyunca bütün algılarını kapatıp, kendisinden başka kimsenin duymadığı sese odaklanır. Bu ses ölüm karşısında duyulan, insanlığın ortak acısıdır. Melek karakterini şu şekilde ikiye ayırmak mümkündür: Birisi yıllar öncesine kilitlenmiş küçük, tertemiz bir kız... Diğeri ise büyümesine rağmen cinselliğin kölesi altında ezilen asıl kadın... Ötelere gizlenmiş küçüklüğü karşısında, büyük olmasına rağmen, küçüklüğü kendisinden daha olgundur. Çünkü sözü edilen ve hitap eden odur. Melek'in o zamanki hali özgürlüğü, yaşadığı anı ise tutsaklığıdır. Bu sebepten ötelerdeki sesi ona bir ağıtla seslenir:

*“...lakin köyden ne kalabilmiş ki aklımda bi irak türkü sesi bi de bi
ağaç bozkırın ortasında*

...

Kaldırsam ayağa kalkamaz mısın

Ver bana tutayım ellerin hani

Ellerin haniellerinhaniellerinhaniellerin”

*O ağacın da ak çiçekleri vardı ya bununkiler gibi kocaman kocaman
değil pul pul dökülmüş ak yapracıklar kar gibi üstüme başıma yağmış ihtiyar
pulları saçımdan ayıklar Vah yetimim benim vah. Vah benim biçare yerim
kızım. Dedesinin yetim kızı... dede dede dede tamam işte o ihtiyarın adı dede.”*
(s.111).

Böylelikle “Sefil Baykuş” ağıtı Melek'in geçmişiyle şimdiki anını birbirine yakınlaştıran bir köprü mahiyetindedir. Şiir de Kağızmanlı Hıfzı toprağın içindekine seslenir. Romanda ise mezar başından seslenen Melek'in iç sesiyle bütünleşen geçmiştir. Mezarda olan ise Melek'in o an ki ruhani halidir ve böylelikle şiirin temel konusu olan ölüm, manevi anlamda romana işlenmiş olur. Şiirin en gerçek anlamı olan ölüm ise Melek'in mahkeme salonunda haksız yere atılan suçlamayı reddetmeyip sonuna kadar susmasıyla

gerçekleşir. Melek, idam edilerek ötesinden seslenen kendisine kavuşur. Böylelikle metinlerarasılık, roman ve şiirdeki en ortak nokta olan acı ve ölümü, ağıtın sesinde birleştirir.

Sonuç

Asılacak Kadın adlı romanda metaforik bir işleve sahip olan ağıt, bir bakıma kurguyu üstlenici bir rol oynamıştır. Kendi iç dünyasına açılan kahraman kendisini ruhsal yönden bir değişim-dönüşüm evresinin eşliğinde bulur. Ağıt kahramanın maceraya çağrılışını imler. Kahramanı maceraya çağırın ses, bir ölümün yokluğunda duyulan acıdır. Başkişinin idamına kadar giden yolda bu sesin çağrısı hiç dinmez. Alıntılama yöntemiyle, başka metinlerden yapılan alıntılar, edebi eserlerde çok sesli bir dil yaratır. Metinlerarasılık yöntemi, böylelikle okurlara zengin bir anlatım dağarcığı oluşturur. *Asılacak Kadın* romanı da, Kağızmanlı Hıfzı'nın *Sefil Baykuş* ağıtından aldığı alıntılarla okura ilginç ve dopdolu bir metin sunar. Gerek açık bir şekilde yapılan bu gönderme, gerekse yapıtlar arası olarak bir şiirden bir romana yapılan bu göndermeler, birisi yaşarken ölen Melek'in bir diğeri ise hastalıktan ölen Suna'nın ortak trajedisinin bir ürünüdür.

Kaynakça

- ASLAN, E.. (2011). Türk Halk Edebiyatı. Ankara: Maya Akademi.
- AKTULUM, K.. (1999). *Metinlerarası İlişki*. Ankara: Öteki Yay.
- BULUT, F. (2018). 'Metinlerarasılık' Kavramının Kuramsal Çerçevesi: Edebî Eleştiri Dergisi, Cilt II, Sayı 1, s.1-19.
- ECEVİT, Y. (2001). *Türk Romanında Postmodern Açılımlar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- COŞKUN ÖGEYİK, M. (2008). *Metinlerarasılık ve Yazın Eğitimi*. Ankara: Arı Yay.
- ÇOBAN, A. (2004). *Edebiyatta Üslûp Üzerine*. Ankara: Akçağ Yay.
- HOLBROOK, V. R. (1998), *Aşkın Okunmaz Kıyıları*. İstanbul: İletişim Yay.
- İşksalan, S. N. (2007). *Postmodern Öğreti ve Bir Postmodern Roman Çözümlemesi: Kara Kitap/ Orhan Pamuk*, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 7, Sayı:2, s: 419-466.
- KARATAŞ, Turan. (2011). *Ansiklopedik Edebiyat Terimleri*. İstanbul: Sütun Yay.
- KÜR, P.. (1979). *Asılacak Kadın*. İstanbul: Bilgi Yayınevi.
- YİĞİT, Ş. N.. (2010). "Tezer Özlü'nün Yaşamı, Yazınsal Kişiliği, Yapıtları ve Kurmaca Metinlerinde Cesare Pavese Etkisi", Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk -Dili ve Edebiyat Ana Bilim Dalı, Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı.
- YALÇIN Ç., D.. (2005). *Yeni Tarihselcilik Kuramı ve Türk Edebiyatında Postmodern Tarih Romanları*. Ankara: Akçağ Yayınları.

